

TRANSPORT XIZMATLARI KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING XORIJIY TAJRIBALARI

Tursunboyev Qobuljon Odiljon o'g'li

University of Business and Science

Yashil iqtisodiyot kafedrasini o'qituvchisi

E-mail: qobuljon98@gmail.com NamDTU mustaqil izlanuvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20539285>

Annotatsiya: Mazkur maqolada transport xizmatlari ko'rsatish sohasida kichik tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning xorijiy tajribalari tahlil qilinadi. Rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlarda transport xizmatlari bozorini takomillashtirish, kichik biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlash, raqamli texnologiyalarni joriy etish hamda logistika infratuzilmasini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar o'rganiladi. Shuningdek, ushbu tajribalarni O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari va istiqbollari yoritiladi.

Kalit so'zlar: transport xizmatlari, kichik tadbirkorlik, logistika, innovatsiyalar, raqamlashtirish, transport infratuzilmasi, xorijiy tajriba, iqtisodiy rivojlanish, biznesni qo'llab-quvvatlash.

Аннотация: В данной статье анализируется зарубежный опыт развития малого предпринимательства в сфере транспортных услуг. Рассматриваются меры по совершенствованию рынка транспортных услуг, поддержке субъектов малого бизнеса, внедрению цифровых технологий и развитию логистической инфраструктуры в развитых и развивающихся странах. Также освещаются возможности и перспективы применения данного опыта в условиях Узбекистана.

Ключевые слова: транспортные услуги, малое предпринимательство, логистика, инновации, цифровизация, транспортная инфраструктура, зарубежный опыт, экономическое развитие, поддержка бизнеса.

Abstract: This article examines foreign experience in the development of small entrepreneurship in the field of transport services. The study analyzes measures implemented in developed and developing countries to improve transport service markets, support small business entities, introduce digital technologies, and develop logistics infrastructure. In addition, the article highlights the possibilities and prospects of applying these experiences in the context of Uzbekistan.

Keywords: transport services, small entrepreneurship, logistics, innovation, digitalization, transport infrastructure, foreign experience, economic development, business support.

Kirish. Jahon iqtisodiyotining globallashuvi, xalqaro savdo hajmining ortib borishi hamda raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi transport xizmatlari sohasining iqtisodiy taraqqiyotdagi o'rnini yanada kuchaytirmoqda. Transport tizimi mamlakat iqtisodiyotining asosiy infratuzilmaviy tarmoqlaridan biri hisoblanib, ishlab chiqaruvchi va iste'molchi o'rtasidagi aloqalarni ta'minlash, ichki va tashqi bozorlarning integratsiyalashuviga xizmat qilish hamda iqtisodiy faollikni rag'batlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, transport xizmatlari ko'rsatish sohasida faoliyat yuritayotgan kichik tadbirkorlik subyektlari aholini ish bilan ta'minlash, xizmatlar bozorida sog'lom raqobatni shakllantirish, xizmatlar sifati va samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bugungi kunda dunyoning rivojlangan mamlakatlarida transport xizmatlari bozorining katta qismi aynan kichik va o'rta biznes subyektlari tomonidan amalga oshirilmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili Transport xizmatlari ko'rsatish sohasida kichik tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish masalalari iqtisodiyot, transport menejmenti, logistika va tadbirkorlik nazariyasi doirasida keng o'rganilgan ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, globallashtirish, raqamli transformatsiya va elektron tijoratning jadal rivojlanishi natijasida transport-logistika xizmatlarining iqtisodiy o'sishdagi ahamiyati ortib bormoqda. Shu sababli mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan transport xizmatlari bozorida kichik biznes subyektlarining o'rni, ularni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari hamda sohaning innovatsion rivojlanish omillari bo'yicha ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Transport iqtisodiyoti nazariyasining shakllanishida ingliz iqtisodchisi Adam Smith va uning izdoshlari muhim o'rin tutadi. A. Smit iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillaridan biri sifatida transport tizimining rivojlanganligini ko'rsatib, transport xarajatlarining kamayishi bozorlar kengayishiga va tadbirkorlik faolligining ortishiga xizmat qilishini ta'kidlagan. [2] Keyinchalik transport iqtisodiyotining nazariy asoslari Alfred Marshall, Paul Samuelson va Michael Porter kabi olimlarning ilmiy ishlari orqali yanada rivojlantirildi. Xususan, M. Porter raqobat ustunligi nazariyasida transport va logistika infratuzilmasining korxonalar samaradorligini oshirishdagi ahamiyatini asoslab bergan.

Tadqiqot metodologiyasi Mazkur tadqiqotda transport xizmatlari ko'rsatish sohasida kichik tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning xorijiy tajribalarini o'rganish, ularning samaradorligini baholash hamda O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlarini aniqlashga qaratilgan ilmiy-uslubiy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi iqtisodiy hodisa va jarayonlarni tizimli ravishda o'rganish tamoyillariga asoslanib, nazariy va amaliy tahlil usullarining o'zaro uyg'unlashuvini nazarda tutadi. Tadqiqotning metodologik asosini iqtisodiy nazariya, tadbirkorlik faoliyati nazariyasi, transport iqtisodiyoti, logistika menejmenti va institutsional iqtisodiyot konsepsiyalari tashkil etadi. Xususan, tadqiqot davomida transport xizmatlari bozorining rivojlanishi, kichik biznes subyektlarining iqtisodiy o'sishdagi o'rni hamda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligi bo'yicha xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy qarashlari o'rganildi.

Tahlil va natijalar Transport xizmatlari ko'rsatish sohasida kichik tadbirkorlik faoliyatining rivojlanish darajasini baholashda hududlar kesimida xizmatlar hajmi, o'sish sur'atlari va transport xizmatlarining bozor xizmatlaridagi ulushi muhim ko'rsatkichlar hisoblanadi. Namangan viloyati respublikada aholisi zich joylashgan, tadbirkorlik faolligi yuqori bo'lgan hududlardan biri bo'lib, transport xizmatlari bozori ham jadal rivojlanib bormoqda. Viloyatda avtomobil transporti xizmatlari transport xizmatlari umumiy hajmining asosiy qismini tashkil etadi. 2024-yil yakunlari bo'yicha Namangan viloyatida transport xizmatlari hajmi 4,98 trln so'mni tashkil etib, 2023-yilga nisbatan 18,1 foizga oshgan. Hududlar kesimida eng yuqori ko'rsatkich Namangan shahri, Chust va Pop tumanlarida qayd etilgan.

Yillar	Transport xizmatlari hajmi (mlrd so'm)	O'sish sur'ati (%)
2020	804,3	109,6
2021	1 184,3	110,4
2022	1 439,6	119,4
2023	1 629,5	119,3
2024 (yanvar-iyul)	2 197,5	129,9

1-jadval Namangan viloyatida transport xizmatlari hajmining o'sish dinamikasi Manba: Namangan viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlari.

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, so'nggi besh yil davomida viloyatda transport xizmatlari hajmi qariyb 2,7 barobarga oshgan. Bu esa transport xizmatlari bozorida faoliyat yuritayotgan kichik tadbirkorlik subyektlari sonining ortishi va logistika

Xulosa va takliflar Tadqiqot natijalarim shuni ko'rsatdiki, transport xizmatlari ko'rsatish sohasida kichik tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish, logistika samaradorligini oshirish va xizmatlar eksportini kengaytirishda muhim ahamiyatga ega. Xorijiy mamlakatlar tajribasi tahlili hamda Namangan viloyati misolida o'tkazgan tadqiqotlarim asosida quyidagi xulosalar va takliflarga keldim: Xulosalar Transport xizmatlari ko'rsatish sohasida kichik tadbirkorlik subyektlari xizmatlar bozorining eng faol ishtirokchilaridan biri hisoblanib, ular transport xizmatlarining hajmini oshirish va xizmatlar sifatini yaxshilashda muhim rol o'ynamoqda. AQSH, Germaniya, Singapur, Janubiy Koreya va Xitoy tajribasi transport-logistika sohasida kichik biznesni rivojlantirishning asosiy omillari sifatida davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, raqamlashtirish, logistika infratuzilmasini modernizatsiya qilish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatdi Takliflar Namangan viloyatining Chust, Pop, To'raqo'rg'on va Uychi tumanlarida zamonaviy logistika markazlarini tashkil etish orqali transport xizmatlari infratuzilmasini rivojlantirish va yuk tashish xarajatlarini kamaytirish maqsadga muvofiq. Transport xizmatlari ko'rsatuvchi kichik tadbirkorlik subyektlari uchun imtiyozli kreditlar va lizing dasturlarini kengaytirish zarur. Bu transport vositalari parkini yangilash va xizmatlar sifatini oshirish imkonini beradi. Raqamli logistika platformalarini joriy etish va elektron yuk birjalari faoliyatini rivojlantirish orqali yuk tashuvchilar va buyurtmachilar o'rtasidagi axborot almashinuvini tezlashtirish lozim. Transport xizmatlari sohasida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlar uchun malaka oshirish va qayta tayyorlash dasturlarini tashkil etish maqsadga muvofiq. Xususan, logistika menejmenti, raqamli texnologiyalar va xalqaro yuk tashish yo'nalishlarida mutaxassislar tayyorlash zarur. Xorijiy tajriba asosida "yagona logistika platformasi"ni yaratish transport xizmatlari bozorining shaffofligini ta'minlash, transport vositalaridan foydalanish samaradorligini oshirish va bo'sh qatnovlar sonini kamaytirishga xizmat qiladi. Xalqaro transport koridorlari bilan integratsiyani kuchaytirish hamda Namangan viloyatining tranzit salohiyatidan samarali foydalanish orqali transport xizmatlari eksportini oshirish imkoniyatlarini kengaytirish lozim. Ekologik toza transport vositalaridan foydalanishni rag'batlantirish maqsadida elektr va gaz yoqilg'isida harakatlanuvchi transport vositalarini xarid qilayotgan tadbirkorlarga qo'shimcha soliq va bojxona imtiyozlarini joriy etish tavsiya etiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Abdurahmonov Q.X. Kichik biznes va tadbirkorlik asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021. – 356 b.
2. Xodiyev B.Y. Milliy iqtisodiyot. – Toshkent: IQTISOD-MOLIYA, 2020. – 512 b.
3. Vahobov A.V., Xajibakiyev Sh.X., Muminov N.G'. Iqtisodiyot nazariyasi. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2019. – 623 b.
4. Rasulov A., Eshov M. Logistika asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2021. – 284 b.
5. Karimov M.Q. Transport iqtisodiyoti. – Toshkent: Tafakkur-Bo'stoni, 2020. – 298 b.
6. Ergashev A.E. Transport logistikasini boshqarish. – Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyoti, 2022. – 276 b.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 27-yanvardagi PQ-28-son qarori "O'zbekiston Respublikasining transport-logistika tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida".

8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-son Farmoni “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi PF–158-son Farmoni “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risida.
10. O‘zbekiston Respublikasi Transport vazirligi. O‘zbekiston transport va logistika tizimi rivojlanishining asosiy ko‘rsatkichlari. – Toshkent, 2025.
11. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. O‘zbekiston Respublikasida xizmatlar sohasi statistik to‘plami. – Toshkent, 2024.
12. Namangan viloyati statistika boshqarmasi. Namangan viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko‘rsatkichlari. – Namangan, 2024.
13. Mamadaliyev B.M. Hududiy logistika tizimlarini rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021. – 214 b.